

ASSEN
gemeente Assen

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

ASSEN gemeente Assen

Toelichting bij het besluit tot uitbreiding van het beschermde stadsgezicht Assen.

Het beschermde stadsgezicht omvat het op bijgevoegde kaarten (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummers 051 A en 051 B) door een stippellijn omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor de Monumentenzorg**.

Augustus 1988.

Inleiding

Assen is een relatief jonge stedelijke kern. De nederzetting is ontstaan uit een 13de-eeuws kloostercomplex. In de late Middeleeuwen bestaat de nederzetting uit een min of meer cirkelvormig kloosterterrein dat door een deels natuurlijke gracht wordt omgeven. De bebouwing wordt gevormd door het abdijcomplex en een kloosterhoeve, aan de centraal gelegen brink- of pleinruimte.

De aanzet in de ontwikkeling tot Drentse hoofdstad dateert uit de beginjaren van de 17de eeuw, als Assen tot het bestuurlijke centrum van Drenthe wordt aangewezen. De ruimtelijke ontwikkelingen blijven tot omstreeks 1750 beperkt tot de omgrachte nederzettingkern. In de tweede helft van de 18de eeuw wordt een tweetal projecten gerealiseerd aan de westzijde van de kern: de aanleg van het Asserbos en de uitbreiding van het tracé van de Drentse Hoofdvaart tot aan de grens van de nederzettingkern. De Hoofdlaan van het Asserbos en de Vaart, belangrijke structuurlijnen, zijn beide gericht op de oude abdijkerk aan de Brink.

De oostzijde van de nederzettingkern wordt eerst in de tweede helft van de 19de eeuw ontsloten in samenhang met de aanleg van de spoorlijn Groningen–Meppel.

De huidige hoofdstructuur van de nederzetting wordt gevormd door een drietal hoofdelementen. De centrale brinkruimte en de singelstructuur, als relict van de voormalige omgrachting, zijn typerend voor de stadskern. De lineaire elementen Vaart en Hoofdlaan sluiten hierop aan. De planmatige structuur van Asserbos strekt zich aan weerszijden van de Hoofdlaan uit.

De belangrijkste beschermenswaardige ruimtelijke karakteristiek berust op de combinatie van enerzijds de op formele principes gebaseerde aanleg van het Asserbos met de Hoofdlaan als belangrijkste element, en de Vaart, met anderzijds de oudere, minder planmatige nederzettingkern. De nadrukkelijk 19de-eeuwse bebouwingskarakteristiek is ontstaan als gevolg van de functie van Assen als provinciale hoofdstad, in samenhang met de ontwikkeling van de historisch-ruimtelijke hoofdstructuur. Hetzelfde geldt ten aanzien van de beplantingen en de diversiteit van de open ruimten. De historische kwaliteit van het stadsgezicht wordt geaccentueerd door een aantal oudere, bijzondere bouwwerken en de vele aanzienlijke woonhuizen, waaronder die van het 'Asser type'.

Eerdere aanwijzingen op grond van artikel 20 van de Monumentenwet betreffende de binnenstad van Assen waren vooral gericht op afzonderlijke beschermenswaardige ruimtelijke

onderdelen, te weten de deelgebieden 'Brink' en 'Markt', beide ingeschreven in de registers van beschermde stads- en dorpsgezichten op 12 juli 1974. De huidige aanwijzing is gericht op het in stand houden van de gehele samenhangende historisch-ruimtelijke structuur van de binnenstad van Assen met het Asserbos. Bij de nieuwe aanwijzing zijn enkele aangrenzende uitbreidingszones inbegrepen, die de samenhang tussen de structurele hoofdelementen accentueren of de bebouwingstructuur en karakteristieke open ruimten begrenzen.

Ontstaan en ontwikkeling

Assen, kloosternederzetting in het Drentse esdorpenlandschap

De eerste schriftelijke bronvermeldingen van de nederzetting Assen dateren uit de 13de eeuw, waarin onder meer gerefereerd wordt aan een 'villa' in Assen, eigendom van een adellijk geslacht uit de buurschap Eelde in Noord-Drenthe. Het gaat dan waarschijnlijk om een enkel landgoed of hoevencomplex, met andere woorden een kleine agrarische kern.

Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat deze kern, de villa, in landschappelijk opzicht in oorsprong een andere ontwikkeling heeft gekend dan andere nederzettingen in het centrale Drentse zandgebied. De fysisch-geografische uitgangssituatie komt overeen met de algemeen kenmerkende landschappelijke componenten van het Drentse esdorpenlandschap.

De opbouw van het traditionele esdorpenlandschap is gebaseerd op het centrale principe van de escultuur in het dan toegepaste landbouwsysteem. Dit landbouwsysteem resulteert in het esdorpenlandschap dat tot aan het begin van de 20ste eeuw bepalend is voor het Drentse zandgebied. De nederzettingen liggen over het algemeen op de overgang van hogere naar lagere gronden, daar waar de fysisch-geografische uitgangssituatie optimaal is. Het dorpsstoebehooren van de esnederzettingen is opgebouwd uit de onderdelen: es, bos(restanten), beekdalen en veldgronden. Het beekdal is de relatief laaggelegen en smalle strook groenlanden aan weerszijden van het lokale beekje, diep(je) of stroom. De uitgestrekte velden, die omstreeks 1800 hun grootste uitbreiding bereikten, bestaan uit heide-, veen- en zandgronden. De belangrijkste functie is die van weidegrond. De bewoningkernen zelf grenzen zonder uitzondering aan het escomplex. De kernen zijn opgebouwd uit de hoeven of erven, het wegen-, driften- en padenstelsel en langs de randen van de kern meestal één of meer brinken.

Een centrale plaats in de middeleeuwse ontstaansgeschiedenis van Assen wordt evenwel ingenomen door het klooster dat ter plaatse in de tweede helft van de 13de eeuw wordt gesticht. De directe aanleiding is de noodzakelijk geachte verplaatsing van de dan nog jonge abdijs 'Sancta Maria de Campe', gesticht tussen 1234 en 1246 bij Coevorden. Voor zover bekend is één en ander het gevolg van de onvruchtbaarheid van de akkergronden en de regelmatige wateroverlast op de oorspronkelijke lokatie. Hoe dit ook zij, in 1260/61 volgt de verplaatsing van Coevorden naar een eenzame plaats die 'Hasse(n)' wordt genoemd. Over de landschappelijke relatie tussen het nieuw gestichte klooster en de – onbekend hoeveel oudere kern – 'de villa in Assen', is niets met zekerheid bekend. Wel valt aan te nemen dat de overdracht, door het voornoemde geslacht in Eelde, van deze 'villa' aan het klooster te Assen in 1294, in functionele zin heeft geleid tot het opgaan van de villa in de kloosternederzetting. Bovendien is aangetoond dat de vestigingsplaats van het klooster overeenkomt met de lokatie van het huidige gebouwencomplex dat direct oostelijk aan de Brink, in het centrum van Assen, grenst.

Uit 1418 dateert de vermelding dat de geïntegreerde kloosternederzetting door brand is verwoest. Waarschijnlijk is slechts het hoofdgebouw van de abdijs op de oorspronkelijke plaats herbouwd.

De kloosternederzetting rond 1600

Op basis van het geschreven bronnenmateriaal is eerst sedert het begin van de 17de eeuw enig zicht te krijgen op de contouren van de nederzetting. Hetzelfde geldt ten aanzien van de maatschappelijke context waarin Assen uitgroeit tot het bestuurscentrum van Drenthe.

Rond 1600 beschikt het klooster van Assen onder meer over aanzienlijke (grond)eigendommen in de directe omgeving, maar ook daarbuiten. Het territorium van de nederzetting wordt in 1603, voor zover bekend voor de eerste keer, aangeduid als de 'marcke van Assen'. De omliggende en aangrenzende marken of dorpsgebieden zijn Anreep, Loon, Peelo, Zeijen en Witten. Ook laatstgenoemde marke is sedert het midden van de 16de eeuw – in haar geheel – in het bezit van de abdijs.

Het abdijcomplex zelf blijkt een afzonderlijke beheerseenheid binnen de marke van Assen te zijn. Dit 'corpus des convents Assen' (1602/03) bestaat uit een kloosterterrein en de daaromheen liggende corpuslanderijen. Het kloosterterrein is duidelijk begrepsd bijkens de aanduiding 'hoffstede binnen de graf' (1608). De ouderdom van deze

grensafscheiding, 'gracht', die overeenkomt met de latere singelstructuur, is onbekend. Van het corpus binnen de gracht vormt de daartoe afgedamde Weiersloop de westelijke begrenzing.

De corpus-landerijen bestaan uit de veldgronden, de groenlanden langs de diepjes, beekjes of loopjes en het kloosterbos dat direct ten zuidwesten van de nederzetting is gelegen. Van het areaal dat direct aan het omgrachte kloosterterrein grenst, worden delen als bouwland, de essen, geëxploiteerd.

In 1600 bestaat de bebouwing van de kloosternederzetting uit het eigenlijke kloostercomplex: een min of meer vierkante gesloten groep gebouwen, wellicht enige bijgebouwen, en één tussen Weiersloop en klooster gelegen 'bouwhuis', de kloosterboerderij. De oudste padenstructuur van het kloosterterrein komt nagenoeg overeen met de huidige tracé's van Kruisstraat en Marktstraat. In een noordelijke en westelijke oriëntatie sluiten ze – direct buiten het omgrachte nederzettingcomplex – aan op de doorgaande wegen Peelo/Hooghalen – Witten/Rolde. Van de Kruisstraat is met zekerheid bekend dat deze via de Peel(o)er poort (1619), ter hoogte van de huidige Kruisstraat/Gedempte Singel, toegang geeft tot de omgrachte nederzetting.

Van kloosternederzetting tot bestuurscentrum in wording

De maatschappelijke en politieke ontwikkelingen aan het eind van de 16de en het begin van de 17de eeuw betekenen het einde van de abdij als religieus instituut. Voor de Landschap Drenthe zijn de belangrijkste factoren in deze ontwikkeling: de doorvoering van de reformatie, de invoering van een nieuw belastingstelsel en de daarmee direct verband houdende instelling van een nieuw bestuurscollege. Onder druk van de Staten-Generaal in Den-Haag besluiten drost, leden van de Ridderschap en gevolmagtigde eigenerfden op 29 oktober 1600 tot de verkiezing van een college van gedeputeerden. Een zeer belangrijke bijkomstigheid is de beslissing van de gedeputeerden 'haer vergaderinge (te) sollen nemen ende holden binnen Assen'. Om praktische redenen besluiten Ridderschap en Eigenerfden in augustus 1602 ook hún vergaderingen te Assen laten plaatsvinden. Eerder in hetzelfde jaar worden de kloosterlingen uitgekocht en wordt het beheer over de abdijgoederen aan hen ontnomen. Deze besluiten halen de voormalige kloosternederzetting uit het relatieve isolement van de voorgaande eeuwen. Assen wordt het bestuurlijke centrum van de Landschap Drenthe. Vanaf 1602 zijn de kloostergoederen 'landschapsgoe-

deren' en is het kloostergebouw 'landschapsgebouw'.

De ontwikkeling van de nederzetting gedurende de 17de en 18de eeuw

Al in 1602 wordt daadwerkelijk begonnen met de ontsluiting van het bestuurscentrum door aanleg van nieuwe en verbetering van bestaande wegen en bruggen tot enige kilometers buiten de nederzettingkern. Een en ander wordt de gedeputeerden opgedragen door Ridderschap en Eigenerfden. De ontwikkeling van de nederzetting zelf blijft gedurende de 17de eeuw in hoofdzaak beperkt tot het vroegere 'corpus binnen de singel'. Binnen deze primaire nederzettingstructuur treedt een gestage uitbreiding en verdichting van de bebouwing op.

In 1630 wonen er ruim 100 personen in Assen, voor het merendeel behorende tot de (gezinnen van de) bestuursambtenaren. De meeste van hen zijn in onderkomens van het landschapsgebouw en belendende panden gehuisvest. De overige bebouwing, een tiental objecten, is aan de Brink, de centrale open ruimte, en langs de Kruisstraat (vóór 1683 kortweg 'straete') gesitueerd. De brink is in die tijd waarschijnlijk plein-, markt- en inscharringsruimte voor het vee. Een naar verhouding kleine bevolkingsgroep, waarvan een relatie tot het bestuursapparaat niet is aangetoond, heeft zich dan inmiddels bij de Peeloër poort gevestigd. Vermoedelijk willen de bestuurders een dergelijk 'wilde' vestiging in de toekomst voorkomen: in 1638 valt het besluit – van Ridderschap en Eigenerfden, op voorstel van Drost en Gedeputeerden – om het corpus binnen de singel te verdelen in huisplaatsen om deze in erfpacht uit te geven 'om daarop te timmeren'.

Het landschapsgebouw en belendende bebouwing zelf hebben bij voortdurende wijzigingen ondergaan. De herbouw van de voormalige abdijkerk dateert uit 1662, daar deze sedert het instorten van de kerktoeren in 1601, in een troosteloze staat verkeerde.

Rond 1700 is de bewoningskern, na een verwoestende brand in 1676, uitgegroeid tot een vijftigtal bouwplaatsen binnen de gracht en een tiental daarbuiten. De bebouwing binnen de singel is gesitueerd langs de huidige Kruisstraat, Marktstraat, Kleine Marktstraat, Brink en Kloosterstraat. De nog zeer beperkte bebouwing buiten de singel is gelokaliseerd ter hoogte van het huidige Koopmansplein, de Markt en de Oostersingel.

Buiten de historische kern van de nederzetting zijn in de tweede helft van de 18de eeuw twee belangrijke inrichtingsprojecten tot stand gebracht: de uitbreiding en omvor-

ming van het Asserbos en de aanleg van de Drentse Hoofdvaart. Vanuit een westelijke oriëntatie sluiten beide hoofdstructuurcomponenten aan op de oude nederzettingkern. Beide projecten zijn voor zover bekend een persoonlijk initiatief van W.H. Hofstede, in die tijd landschapsklerk.

Tot de kloostergoederen die omstreeks 1600 in bezit waren gekomen van de Landschap Drenthe behoorde het Asserbos, het kloosterbos dat zich in een smalle zone vanuit de kern aan weerszijden van de zuidelijke uitvalsweg, de huidige Beilerstraat, uitstrekke. Door de toenemende bevolkingsdruk in het opkomende Assen was het landschapsbestuur reeds in 1609 genoodzaakt om een 'bosbewaarder' aan te stellen. Niettemin leidden een weinig consequent beheer en krachtloze verordeningen van het landschapsbestuur tot verval van het bos. Een en ander was vooral het gevolg van klandestiene houtkap en een gaandeweg ongeremde en onbeheersbare beweiding, beide vanuit Assen.

Na eerdere incidentele en bescheiden aanzetten, wordt omstreeks 1760 begonnen met een grootschalige (her)aanplanting onder leiding van Hofstede. Het betreft het gebied ten zuidwesten van de kern, westelijk van de Beilerstraat. Volgens een strak en regelmatig patroon waarin Franse invloeden herkenbaar zijn, wordt de 'nieuwe plantagie' aangelegd. De regelmatige, stervormige opbouw in de plattegrondskenmerken die leidt tot de naamgeving Sterrebosch, wordt vastgelegd door (zicht)lanen, paden, greppels en wallen. Van het basispatroon in het assenstelsel wordt de 'allee' (de Hoofdlaan) gericht op het torentje van de herbouwde abdijkerk aan de Brink. Aan weerszijden van deze hoofdlaan en tussen de westelijk gelegen broeklanden en Beilerstraat ontstaat in de periode van 1763 tot 1784 een uitgestrekt (wandel)bos van meer dan 100 hectare.

Tegelijkertijd wordt, ook op initiatief en onder toezicht van Hofstede, vanaf 1769 de Drentse Hoofdvaart vanuit westelijke richting – komend vanuit Smilde – naar Assen doorgetrokken. Dit werk wordt met het graven van de (haken)kolk aan de Markt in 1780 voltooid. Van een samenhang tussen beide projecten, behalve in tijd en organisatie, is blijkens de plattegrondskenmerken ook in ruimtelijk opzicht sprake. Het tracé van de Vaart is net als de Hoofdlaan op de Brink, c.q. de herbouwde abdijkerk gericht. De aanleg van het Sterrebos en de Vaart zijn illustratief voor de toenemende status van Assen als het bestuurlijke centrum van Drenthe.

Assen rond 1800: formalisering van de bestuurlijke status

Een reisbeschrijving uit 1795 schetst het volgende beeld van de nederzetting. 'Assen is een Vlek, van ruim vyfhonderd menschen bewoond. Een fraay beplante Cingel omringt het zelve; een uitgestrekt Bosch, waarin men veele en welonderhoudene wandelpaden aantreft, is er onmiddelyk aan gelegen. De gegravene Vaart, die door de Smilde, naar Meppel loopt, neemt aldaar een aanvang (-)'.
Bij de Staatsregeling in 1798 wordt het gehele Asserbos rijkseigendom. Rond 1800 telt Assen ongeveer 600 inwoners. Binnen de primaire nederzettingstructuur zijn dan ongeveer 140 bouwplaatsen gesitueerd.

Op 12 maart 1809 bezoekt koning Lodewijk Napoleon Assen. Door een optimale promotie van de nederzetting onder leiding van mr. P. Hofstede, Landdrost, verleent Lodewijk Napoleon Assen de daarop volgende dag stadsrechten. Aan de architect Giudici wordt opdracht gegeven een stedenbouwkundig plan te ontwerpen, teneinde de nederzetting, tot dan toe niet meer dan een dorp, een stedelijk aanzien te geven. Lodewijk Napoleon financieert op voorhand de aanleg van enige wegen en de bouw van zestien 'nette woningen daaraan', de zogenaamde Nieuwe Huizen. Daarnaast schenkt hij de kersverse stad ook het 'Sterrebosch' (domein-goed), op voorwaarde dat de Hoofdlaan doorgetrokken wordt tot aan de Brink. Hieraan wordt nog hetzelfde jaar gevolg gegeven door de aanleg van de Torenlaan.

Van het door Giudici ontworpen stadsplan zijn de zestien nieuwe huizen en het tracé van de huidige Torenlaan de enig gerealiseerde onderdelen. Het overige is ontwerp gebleven: een bebouwingsplan, waaronder een wegeninfrastructuur op basis van een othogonaal raster en ruim twintig ontwerpen voor de meest monumentale openbare gebouwen.

Stedelijke ontwikkelingen na 1800: groei van de provinciale hoofdstad

Het accent van de functionele en maatschappelijke ontwikkelingen waarbij Assen uitgroeit tot provinciehoofdstad van Drenthe ligt in de 19de eeuw. Het zijn met name de ontwikkelingen in deze eeuw, wanneer nieuwe structurelementen aan een ouder patroon worden toegevoegd en bebouwing in deze structuur wordt ingevoegd, dat het specifieke karakter van het stadsgezicht Assen vorm krijgt.

De situatie aan het begin van de 19de eeuw is weergegeven op de kaart van Buwama Aardenburg uit 1809, in opdracht vervaardigd ten behoeve van het door Giudici

ontworpen stedenbouwkundige plan. De dan bestaande structuur wordt in hoofdzaak bepaald door het beloop van de omgrachting van het voormalige kloostercomplex, met name in het oosten, een aantal vooral in het noorden uitwaaiierende interlokale verbindingswegen en de opmerkelijk rechte structuurlijnen van zowel de Drentse Hoofdvaart als de Hoofdlaan vanuit het Asserbos (fotobijlage, afb. 1).

De bebouwing van de stad is voor het grootste gedeelte geconcentreerd in het gebied binnen de omgrachting, die bestaat uit achtereenvolgens de Noordersingel, de Oostersingel, de Zuidersingel en de Weiersloop (Weiersdiep). Binnen dit gebied is de meeste bebouwing gesitueerd aan de Kruisstraat en de Brink, en zijn aanzienlijke terreinen, vooral in het noordoosten en zuidwesten, nog geheel onbebouwd. De bebouwing aan de in 1780 gereedgekomen Vaart en aan de Havenstraat (thans Marktstraat), een nieuwe verbinding tussen de Vaart en de Brink, wijkt qua richting sterk af van de oudere bebouwingslijn Veenweg/Molenweg en van de omgeving Kruisstraat-Brink-Kloosterstraat. Aan de Brink, de centrale pleinruimte, staan de meest aanzienlijke en in functioneel opzicht meest belangrijke panden. In het oude kloostercomplex zijn het provinciaal bestuur, de gevangenis en de pastorie gehuisvest. Het kerkgebouw is nog als kerk in gebruik. Ook het in 1778 gebouwde Drostenhuis met de twee schathuizen en het in 1759 na brand herbouwde Ontvangershuis zijn aan de Brink gesitueerd. Aan de noordzijde staan enkele woningen, een herberg, en de zogenaamde landschapsschuur (opslagplaats ten behoeve van het provinciaal bestuur), terwijl ook de zuidzijde, die in de Kloosterstraat overgaat, bebouwd is. Direct oostelijk van de singelstructuur, ter hoogte van de kruising Zuider- en Oostersingel, ligt de regelmatige aanleg rondom het Huis 'Overcingel', daterend uit 1780.

Aan de zuidzijde van de Vaart is inmiddels een aantal herenhuizen verrezen, waarvan de diepe tuinen zich tot aan de Hoofdlaan uitstrekken. Het verschil in verkavelingsrichting en de grootschaligheid ten opzichte van de oude nederzettingkern is opmerkelijk. Een begin van stadsuitbreiding is er aan de uitvalswegen: de Beilerstraat, de Stegweg, de Veneweg, de Molenweg, de Oude Straat en de Groningerweg (nu Kerkstraat, Weiersstraat, Venestraat, Molenstraat, Oudestraat respectievelijk Groningerstraat), met name rondom het punt van samenkomst van Veenweg, Molenweg en Oude Straat en Varkensmarkt. Het betreft hier geen planmatige uitbreiding, in

tegenstelling tot die in het gebied van de Vaart en omgeving.

Opvallend in het zuidwesten is de formele aanleg van het Asserbos, dat zich vrijwel tot de Zuidersingel uitstrekt. De brede laan (nu Torenlaan) is tengevolge van de stadsrechtverlening in 1809 aangelegd in het verlengde van de Hoofdlaan. De Torenlaan fungeert als zichtas op de herbouwde abdijkerk. Ook in 1809, of in 1810, worden de Brinkstraat en de Nieuwe Huizen (na de stadsrechtverlening) aangelegd, zodat er een doorgaande route van de Groningerweg naar de Brink ontstaat. De nieuwe situatie is weergegeven op het kadastrale minuutplan van rond 1830 (fotobijlage, afb. 3). De Nieuwe Huizen is dan al een bebouwde straat, de Brinkstraat nog niet. De na de branden van 1758 en 1759 aangelegde brandgracht ten westen van het kerkhof is gedempt. Voor het overige is er binnen de singels vrijwel niets veranderd ten opzichte van de situatie van 1809. Buiten de singels is de bebouwing met name toegenomen aan de noordelijke uitvalswegen en aan de buitenzijde van de Noordersingel. Ook de Drentse Hoofdvaart vooral de noordzijde, heeft zich verder ontwikkeld als bebouwingsas ná 1816.

De functionele ontwikkeling als Drentse hoofdstad is de basis voor de aanzienlijke stedelijke uitleg sedert 1810 en een vertienvoudiging van het inwonertal tot bijna 7000 rond 1870. Een momentopname van de resultaten in de stedelijke ontwikkeling tot dan toe geeft de kaart uit de Gemeente-atlas van J. Kuyper uit 1868 (fotobijlage, afb. 4). Ter plaatse van het oude kerkhof binnen de singels zijn de rechtbank (1840) en een gevangenis (1844) gebouwd. Ook de andere functies van de bebouwing aan de Brink, met name die van het voormalige kloostercomplex waarin het provinciebestuur zetelt, wijzen op de voortgaande ontwikkeling van Assen tot bestuurlijk en verzorgend centrum van de regio. De Hanenbijtersgang, tussen de Brink en de Noordersingel (nu de Singelpassage), op het minuutplan nog een pad tussen de moestuinen, is inmiddels aan beide zijden bebouwd. Ook met de Muldersteeg, tussen de gang en de Brinkstraat, is dat het geval (thans Mulderstraat). De Brink functioneert als verbindingsschakel tussen de doorgaande routes van Groningerstraat naar Torenlaan en naar de Markt. Het open gedeelte is in 1844 als wandelgebied ingericht.

De gracht van de Noordersingel is in 1864 gedempt (nu Gedempte Singel), de overige singels blijven gehandhaafd. Door deze demping wordt de scheiding tussen de noordwestelijke Brinkbebouwing en de stadsuitbreiding aan de noordelijk uitvalswegen opgeheven. In dat

gebied gaan de uitbreiding en de verdichting verder. Tussen de Molenweg en de Groningerstraat is de Kattengang, nu Groningerdwarsstraat, aangelegd die volgens Kuypers kaart uit 1868 al geheel bebouwd is. Tussen de Stegweg en de Varkensmarkt is het Weyersgangetje, nu Schoolstraat, aangelegd.

De bebouwing aan de Vaart strekt zich op de kaart van Kuyper uit tot de Kerkhoflaan bij het nieuwe kerkhof (1823). Ten zuiden van de Vaart is de Collardslaan (daterend van vóór 1800) van beboomde dreef tot gedeeltelijk bebouwde verbinding met de Torenlaan geworden. Op de hoek aldaar is in 1848 de nederlands-hervormde kerk gebouwd. Het in 1861 gereedgekomen Noord Willemskanaal is een nieuw element buiten de eigenlijke stadskern, bedoeld om Assen een vaarverbinding in noordelijke richting te geven.

De ruimtelijke ontwikkelingen ten oosten en ten zuiden van de singelstructuur, waarbij het incidentele karakter meer bepalend is, vinden in hoofdzaak aan het einde van de 19de eeuw plaats. In 1870 komt de spoorlijn Groningen-Meppel tot stand en krijgt Assen een station ten oosten van de oude kern. Om de verbinding tussen het station en de Brink te verbeteren, wordt het Vredeveldsepap verbreed tot Stationsstraat. Eveneens uit 1870 dateert de aanleg van de Javastraat, de verbinding tussen de Oostersingel en de Rolderstraat.

In de eerste helft van de 19de eeuw waren de ingrepen in het stadsbos beperkt gebleven tot de oostelijke randzone, waar de Noorderbegravingplaats en het (oude) vijvercomplex waren aangelegd. De eerste bouwactiviteiten in de nabijheid van de oude nederzetting-kern vonden plaats ter hoogte van het aansluitingspunt van Hoofdlaan, Dr. Nassaulaan en de Torenlaan. Hierdoor moesten oudere delen van het bos wijken, terwijl ook het tracé van de Beilerstraat een aanpassing onderging. Zuidelijk van de Hoofdlaan werd de Hertenkamp ingericht.

In de tweede helft van de 19de eeuw wordt de bebouwing ten koste van het Asserbos aanzienlijk uitgebreid. Het terrein van de gasfabriek aan de Witterstraat wordt aan het sterrebos onttrokken. De aanleg van de villaparkbebouwing van het Van der Feltzpark (1875) wordt voorafgegaan door de omvorming van het 'Boschpad' tot Gymnasiumstraat. De nieuwe vijver en de Zuiderbegravingplaats worden vlak voor 1900 gerealiseerd. Hetzelfde geldt ten aanzien van de bebouwing langs de Witterstraat, Dr. Nassaulaan en de Hertenkamp. Rond 1900 volgt de aanleg van de Emmastraat.

De situatie van rond 1895 is afgebeeld op de 'Platte Grond van

Assen' van F.R.N. Hoogendoorn (fotobijlage, afb. 5). Meer incidenteel, dan het gevolg van doelbewuste planning zijn de wijzigingen die de oude nederzettingen ondergaat: functie-verandering, uitbreiding en verdichting van de bebouwing treden rond de eeuwwisseling op rondom de Brink, maar ook in de stadsdelen buiten de kern.

Het kloostergebouw is in 1883 afgebroken en twee jaar later vrijrijt ter plaatse een nieuw provinciehuis, het huidige Drents Museum. Een nieuw postkantoor was al in 1874 aan de zuidzijde van de Brink gebouwd. Het Rijksarchief vrijrijt in 1902 op de plaats van de vroegere pastorie. Aan de Torenlaan worden het kantoor van de Drentsche en Asser Courant gebouwd en hotel De Morlaan; aan de Hoofdlaan (thans Nassaulaan) Café Bellevue (1899, 1906, 1882). Ook worden diverse scholen gebouwd buiten het stadscentrum, en de nederlands-hervormde kapel (1903) en het Wilhelminaziekenhuis (1910) aan de Oosterhoutstraat. Verder kunnen de in 1895 gereedgekomen kazernes tussen de Witterstraat en de Vaart, ten westen van het stadscentrum, genoemd worden.

De 'Wandelkaart der gemeente Assen' geeft een beeld van de stadsplattegrond rond 1920 (fotobijlage, afb. 6). In structureel opzicht is de situatie sedert 1895 op een aantal plaatsen gewijzigd. Opvallend zijn de aangelegde (en bebouwde) dwarsverbindingen in het noordelijke stadsdeel. De opvulling en verdichting tussen Noordersingel en Parallelweg, waar nieuwe straten zijn aangelegd, illustreren het toenemend belang van het spoorwegverkeer. Ten zuiden van de Zuidersingel komen de dwarsverbindingen haaks op de Beilerstraat tot stand (Oosterhoutstraat e.o.) Rond 1910 wordt de singelgracht tussen de Brinkstraat en de Kloosterstraat gedempt. Een functionele en structurele samenhang met de stationssituatie komt tot stand in de vorm van uitbreiding in oostelijke richting. Vanaf de Eerste Wereldoorlog worden 'over het spoor', ten oosten van de spoorlijn, de arbeiderswijken het Rode-, Blauwe-, en Witte Dorp gerealiseerd. Het inwonertal van Assen in 1920 is inmiddels opgelopen tot bijna 17.000 personen. Het proces van uitbreiding en verdichting van de bebouwing zet zich voort in de periode tussen 1920 en 1945. In 1945 is de bebouwing nog grotendeels geconcentreerd binnen het gebied begrensd door het Asserbos, het Noord-Willemskanaal, de spoorlijn en de Bosbeek.

Aanzetten voor de latere structurele, grootschalige stedenbouwkundige ontwikkeling zijn dan inmiddels met name aan de noordoost- en zuidwestkant van de oude stadskern gereali-

seerd.

In de jaren na 1945 groeit Assen uit tot de huidige omvang, waarbij in het centrum en omgeving ook een aantal veranderingen plaatsvinden. In 1958 wordt ten behoeve van het verkeer een doorbraak gerealiseerd van de Gedempte Singel naar de Markt. De nieuwe verkeersroute komt in de plaats van de route Brinkstraat-Marktstraat. De Overcingellaan wordt aangelegd op het tracé van een opgeheven tramlijn. De Prinses Beatrixstraat en de Prinses Irenestraat, respectievelijk tussen Zuidersingel en Parkstraat, tussen Emmastraat en Dr. Nassaulaan, worden beide in de jaren vijftig aangelegd. Ook in die tijd wordt aan het eind van de Vaart, als het scheepvaartverkeer sterk achteruit gaat, de zwaaiikom De Kolk gedempt.

Vanaf het begin van de jaren zestig verandert het oude stadscentrum met name in visueel opzicht. Genoemd kunnen worden de vestiging van banken en (groot)winkelbedrijven en de aanleg van een overdekt voetgangersgebied, de Singelpassage. Nadat het Ontvangershuis al eerder als Drents Museum in gebruik is genomen, worden in de jaren zeventig het Drostenhuis, de Abdiijkerk (sedert 1851 gemeentehuis) en het inmiddels voormalige Provinciehuis bij het museum getrokken.

Na het omleiden van interlokale en lokale verkeersstromen door enkele rijkswegen en de Europaweg (rondweg), kan de binnenstad gedeeltelijk autovrij gemaakt worden en ingericht worden als voetgangersgebied.

In verband met de verkeerssituatie lag het in de bedoeling de weg langs het Noord Willems-Kanaal aan te sluiten op de Vaart. In 1974 wordt hiervoor het gedeelte van het Kanaal vlak nabij de Vaart gedempt en de trambrug en sluis ter plaatse afgebroken. In 1980 ziet men echter van de voorgenomen wegaanleg af.

Huidig ruimtelijk karakter

De historisch-ruimtelijke structuur van de Asser binnenstad, waarvan in de vorige paragraaf het ontstaan en de ontwikkeling geschetst zijn, wordt bepaald door het oorspronkelijke kloosterterrein, nu de Brink met omgeving, binnen de ongeveer cirkelvormige begrenzing van de singels. Hiernaast zijn de eind-18de-eeuwse Vaart, met daaraan gekoppeld de Markt en de begin-19de-eeuwse Torenlaan, met in het verlengde de Nassaulaan, eveneens primaire structurelementen. Zowel de tussenliggende Collardslaan en de Gymnasiumstraat, als de straten ten zuiden van de Nassaulaan, zijn meer secundaire elementen die in de loop van de 19de eeuw tot stand zijn gekomen met het aaneengroeien van

de bebouwingsstructuur. Ook de Beilerstraat, die als onderdeel van de uitvalsweg naar Beilen al veel eerder was aangelegd, werd toen bebouwd.

Tot op de huidige dag is de historische structuurontwikkeling van de binnenstad herkenbaar door het grotendeels bewaard blijven van het oorspronkelijk karakter van de belangrijkste structurelementen. De oude (klooster)kern rondom de Brink heeft het karakter van een groene, beplante ruimte met rondom binnewaarts gerichte bebouwing. Aan de oostzijde is deze bebouwing specifiek van aard ten gevolge van de bestuursfunctie en de in enkele gevallen daaraan voorafgaande kloosterfunctie. De singels vormen de buitengrens van het oorspronkelijke kloosterterrein, hetgeen aflesbaar is aan de binnenwaartse gerichtheid van de buitenbebouwing en het groene achterkanten-karakter van de binnenzijde van de singels. Aan de noordzijde is deze situatie ten gevolge van transformatie en centrumontwikkeling minder duidelijk, terwijl aan de westzijde de begrenzing minder scherp is door de aansluiting op de beide assen Vaart en Hoofdlaan. De Kloosterstraat vormt, als de gaafst bewaarde ontsluitingsweg van het oorspronkelijke kloosterterrein, een belangrijk element in het geheel van Brink en singels.

De Vaart is een lineair, duidelijk planmatig opgezet hoofdstructurelement met een strak bebouwingspatroon. De koppeling met de kloosterkern wordt geëffectueerd in de functie als zichtlijn en door de duidelijke beëindiging ter plaatse van de Markt. De Hoofdlaan verbindt de Brink met het Asserbos via een getrapte opbouw. De Torenlaan is nog deel van de kern met een dichte bebouwing aan de noordzijde en op de hoeken en aan de zuidzijde een relatie met de singelzone. Het vervolg wordt gekenmerkt door villabebouwing in losse structuur aan de Nassaulaan en gaat via de open ruimte van de Hertenkamp over in de boslaan (Hoofdlaan).

Karakteristiek voor de algemene verschijningsvorm van de binnenstad zijn de deels open, groene ruimtes, naast de Brink ook de Gouverneurstuin, het landgoed Overcingel en de Hertenkamp, en de relatief grote beplante erven achter de bebouwing (Vaart), dan wel rondom de bebouwing (Van der Feltzpark). Het bebouwingsbeeld wordt gekenmerkt door enerzijds min of meer gesloten gevelwanden in het grootste deel van de binnenstad, met name aan de Kloosterstraat, de noordzijde van de Torenlaan, aan de straten tussen Vaart en Nassaulaan en aan de Vaart, en anderzijds door vrijstaande bebouwing, met name aan de Nassaulaan, het Van der Feltzpark en de Beilerstraat. Aan de Brink over-

weegt bebouwing die verband houdt met de vroegere kloosterfunctie en de positie van Assen als provinciehoofdstad.

De bouwhoogte van de historisch waardevolle bebouwing, die overwegend uit de 19de eeuw dateert, bedraagt twee tot drie bouwlagen. Het aantal panden opgetrokken in twee bouwlagen is verreweg het grootst. Hoe aanzienlijker de bebouwing echter is, hoe groter de verdiepingshoogte. De voorgevels zijn doorgaans verticaal geleed en aan de bovenzijde voorzien van een kroonlijst. Baksteen is het meest gebruikte bouw materiaal, een aantal panden is witgepleisterd. De kapvorm is overwegend een afgeknot schilddak, de dakbedekking bestaat uit rode of blauwe pannen.

Nadere typering te beschermen waarden

Een centraal punt in de binnenstad van Assen, zowel in structureel opzicht als wat betreft historisch waardevolle en monumentale bebouwing, wordt gevormd door de Brink met omgeving. Vooral de oostzijde met de gevelwand van het Drostenhuis, het voormalige Provinciehuis, de Abdijkerk, het enigszins naar achter liggende Ontvangershuis en het Gemeentehuis, is van groot belang. Tevens getuigen deze gebouwen van de vroegere voornaamheid en de positie van Assen als provinciehoofdstad, waaraan ook het Paleis van Justitie en het Huis van Bewaring bijdragen.

Behalve door de monumentale bebouwing wordt de Brink gekenmerkt door een groen gedeelte met oude bomen dat het grootste deel van de open ruimte beslaat. Een uitzondering vormt de geasfalteerde ruimte voor het gemeentehuis, terwijl het noordelijk deel van de Brink het winkelgebied van de binnenstad begrenst. In architectonisch opzicht verschillen de gevels die de noordwand domineren in aanzienlijke mate van de overige Brinkbebouwing. Hierdoor, en ten gevolge van de wisselende inrichting en het wegbehoor maakt de Brinkruimte als geheel een versnipperde indruk.

In contrast met de open ruimte van de Brink staat de beslotenheid van de Kloosterstraat, de meest gaaf bewaarde oudere verbindingsas tussen Brink en singels, met aan beide zijden een gedeeltelijk gesloten gevelwand en dicht aan de straat liggende bebouwing.

De historische situatie waarin de bebouwing op het oorspronkelijke kloosterterrein grotendeels op de centrale ruimte van de Brink georiënteerd werd en de buitenzijde van het terrein aan de singels niet bebouwd werd, is aan de kant van de Noorder-

en Oostersingel herkenbaar gebleven. Door het achterwege blijven van een westelijke gevelwand is er zicht op de zij- en achterkant van het Huis van Bewaring, de nieuwbouw van het Rijksarchief, de achterzijde van het oude en het nieuwe gemeentehuis, en de achterzijde van het Ontvangershuis. Ten gevolge van de situering in een gordel van tuinaanleg vertoont dit achterkantengebied toch een zekere eenheid. De openheid en de mate van beplanting contrasteren met de bebouwde overzijde van de singels. Vooral tussen de Javastraat en de Stationsstraat wordt de gevelwand van de Oostersingel gekenmerkt door een stedelijke verschijningsvorm met statige panden, gesitueerd direct aan het trottoir. Aan de Zuidersingel staat merendeels eenvoudiger bebouwing, met uitzondering van het landhuis Overcingel. Het landgoed met de aanwezige (boom)beplanting en het landhuis met inrit en voortuin bepalen in sterke mate het open en groene karakter aan deze zijde van de binnenstad. Ook de groene ruimte van de Gouverneurstuin en de Drostelaan, met langs de Zuidersingel het restant van de vroegere omgrachting van het kloosterterrein, draagt hier aan bij. Een storend element in deze zone is de telefooncentrale aan de noordzijde van de Zuidersingel, zowel wat betreft vormgeving als situering. Een hoofdelement in de historisch-ruimtelijke structuur is de Torenlaan – Dr. Nassaulaan, de zichtas vanuit het Asserbos op de toren van de Abdijkerk. De grotendeels gesloten gevelwand aan de noordzijde contrasteert met de zuidzijde die ter hoogte van de Gouverneurstuin geheel onbebouwd is. Aan het waardevolle wegprofiel, ingedeeld in drie stroken gescheiden door bomenrijen, is door verbreding ten behoeve van parkeerruimte enigszins afbreuk gedaan.

Tussen de Torenlaan en de Nassaulaan ligt het Kerkplein, veeleer een verbreding in de zichtas Hoofdlaan-Brink op het punt van samenkomen van een aantal straten dan een werkelijke pleinruimte. De markante neo-klassicistische hervormde kerk (1848), waarvan de bijzondere positie wordt benadrukt door zijn van de hoofdas afwijkende oriëntatie, en het postkantoor (1895) verlenen dit punt toch allure. Bovendien functioneert het Kerkplein als accent in de genoemde zichtas en als punt van aansluiting van de bosstructuur op die van de stad binnen de singels. De Torenlaan heeft ten gevolge van de gesloten noordelijke gevelwand en de ruimtelijke vernauwing ter plaatse van de kerk en het postkantoor een besloten karakter. De Nassaulaan en omgeving hebben door de aanwezige

aanzienlijke bebouwing en de ruime beplante kavels veeleer het aanzien van een villawijk. Het Van der Feltzpark, de Hertenkamp en de Beilerstraat tussen de Esstraat en het Van der Feltzpark vormen met de Nassaulaan de componenten van deze wijk. De bebouwing wordt gevormd door forse vrijstaande (voormalige) woonhuizen uit het eind van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, opgetrokken in twee, soms drie, bouwlagen met kap. De aanzienlijke verdiepingshoogte en de breedte van de doorgaans symmetrisch ingedeelde voorgevels geeft de bebouwing een voornaam en monumentaal karakter. Aan de parkachtig ingerichte tuinen wordt in een beperkt aantal gevallen afbreuk gedaan door aan de oorspronkelijke huizen toegevoegde kantoorbebouwing. Opvallend aan de noordzijde van de Nassaulaan is de kavel- en bouwrichting die scheef staat ten opzichte van de as van de weg, ten gevolge van de oorspronkelijke uitleg van de kavels vanaf de Vaart. De groene, open ruimte van de hertenkamp ten zuiden van de Nassaulaan bewerkstelligt een vloeiende overgang tussen het parkachtige aanzien van de wijk en de beplanting aan het begin van het Asserbos. Het overwegend 19de-eeuwse villawijkkarakter maakt dit stadsdeel van groot belang binnen het totale beschermde stadsgezicht.

Niet alleen de noordzijde van de Nassaulaan, ook de richting van de Gymnasiumstraat is door de oorspronkelijk loodrecht vanaf de Vaart uitgelegde verkaveling bepaald. De straat, die de verbinding vormt tussen Vaart en Nassaulaan, heeft door het smalle profiel en de met name aan de oostzijde voor een groot deel gesloten gevelwand een stedelijk karakter. Enkele voormalige pakhuizen wijzen op de vroegere, met de Vaart in verband staande vormen van bedrijvigheid. Ook de Collardslaan heeft ten gevolge van de aan beide zijden grotendeels gesloten gevelwanden een stedelijk karakter. Als zodanig sluiten de beide straten aan bij het van oudsher meest verstedelijkte (en versteende) deel van de binnenstad, ten westen en noordwesten van de Brink. Het verdwijnen van de boombeplanting en de uitbreiding van de wegverharding hebben geleid tot een ongelede ruimtelijke opbouw van het profiel van de Collardslaan.

In het gebied Markt-Vaart en omgeving zijn de historisch-functionele kenmerken van dit deel van Assen als handelscentrum nog aan enkele, in de bebouwingsstructuur opgenomen, bedrijfsgebouwen af te lezen. De voorname woonfunctie die het stadsdeel van meet af aan had, heeft zich als belangrijkste karakteris-

tiek gehandhaafd. De belangrijkste wijzigingen in de historisch-ruimtelijke structuur van het gebied betreffen de demping van de Kolk aan de kop van de Vaart en de doorbraak van de Markt naar de Gedempte Singel in de jaren vijftig. Ten gevolge van de laatstgenoemde ingreep is in de noordelijke gevelwand aan de kop van de Vaart een aanzienlijke opening ontstaan die door het uitblijven van gevelwanden aan de nieuwe straat en van bevredigende hoekoplossingen nog altijd storend is. De doorbraak, de nadrukkelijke afbuiging van het wegbehoop en de inrichting van het gedempte water als parkeerterrein met verhoogd plateau met bomen hebben geleid tot een verzwakking van de structureel-ruimtelijke relatie tussen Vaart, Markt en Brink (kerktorentje). De Markt functioneert thans voornamelijk als onderdeel van het winkelgebied Marktstraat en omstreken. Dit komt tot uiting in de aanwezige winkel- en horecabedrijven, en de aangelegde sierbestrating. De winkelfunctie heeft grote invloed gehad op het aanzien van de bebouwing, hetgeen ook duidelijk zichtbaar is in de Kerkstraat. Desalniettemin is een aantal panden historisch waardevol en monumentaal van karakter waaronder het voormalige Zusterhuis aan de noordzijde van de Markt. In structureel opzicht is de Markt, afgezien van de doorbraak, als ruimtevorm goed herkenbaar gebleven.

De Vaart, dat wil zeggen het geheel van het kanaal met de flankerende bebouwde wegen, is in structureel opzicht, als één van de hoofdelementen, van groot belang voor het beschermde stadsgezicht. De bebouwing aan beide zijden draagt bovendien in hoge mate bij aan de bebouwingskarakteristiek van dit deel van de binnenstad. Aan het eind van de 18de eeuw en in de 19de eeuw zijn aan beide kanten tal van aanzienlijke woonhuizen gebouwd. Kenmerkend zijn de huizen van het zogenaamde Asser type, opgetrokken in één bouwlaag met kap, maar met een centraal geplaatste verhoogde middenpartij voorzien van een fronton of gootlijst. De stoep is verhoogd en afgezet met natuurstenen palen, verbonden door een ketting. Gave voorbeelden van deze bouwwijze zijn Vaart 26, 28 en 30. De bebouwing als geheel bestaat aan beide zijden van de Vaart grotendeels uit historisch waardevolle en monumentale panden, opgetrokken in één tot drie bouwlagen met kap. Karakteristiek zijn de brede, symmetrisch ingedeelde voorgevels die de Vaart aanzien en allure verlenen, hetgeen door de vrije ligging van de afzonderlijke huizen geaccentueerd wordt. De plaatsing in een nagenoeg rechte rooilijn aan beide zijden volgt het

rechte beloop van het kanaal. Aan de zuidzijde is door de aanwezigheid van een belangrijke verkeersroute het wegprofiel aanmerkelijk breder en minder geleed dan aan de noordzijde waar een kadestrook en bomen aanwezig zijn. Het gesloten bebouwingsbeeld blijft tot globaal de aansluiting van het Noord Willemskanaal op de Vaart gehandhaafd. Ter hoogte van de voormalige zwaairom (de Kolk) zijn de gevelwanden naar achteren gelegd. Tussen de Vaart en de Alteveerstraat is een aantal van de voor dit gebied kenmerkende diepe achtertuinen aanwezig, met oude bomen en in één van de tuinen een vijverrestant. In aansluiting op de aanzienlijke bebouwing zijn deze tuinen van belang, temeer omdat ze een bufferzone vormen tussen de historische bebouwing aan de Vaart en de jongere bebouwing aan de Alteveerstraat.

Hoewel een aantal ingrepen heeft plaatsgevonden, met name met betrekking tot recreatie-voorzieningen in de meer centrale delen en bouwactiviteiten aan de randen, is het Asserbos grotendeels intact gebleven. Van het bos zijn de Hoofdlaan en de Rode Heklaan de belangrijkste structuurlijnen. Het geheel van Hoofdlaan, Nassaulaan en Torenlaan effectueert de ruimtelijk-structurele samenhang tussen het stadsbos en de oude kloosterkern, de Brink. De planmatige structuur van het bos is duidelijk herkenbaar gebleven in de genoemde structuurlijnen en uit zich daarnaast in de formele aanleg van het gehele oorspronkelijke wegen- en padenpatroon. Vooral langs de Hoofdlaan en de Rode Heklaan wordt de stervormige opbouw in de structuur geaccentueerd door cirkelvormige elementen (achtster Hoofdlaan-Goorlaan), een strak lineair patroon (achtster Verkeerstuin), danwel door het toegevoegde padenpatroon rond de Zevenster (Rode Heklaan). De afsplitsingen van de hoofdstructuurlijnen ter hoogte van de Hertenkamp en de Touwslagerslaan vormen een opmerkelijke driehoeksverdeling in de plattegrond.

Aan de zuidzijde van het Asserbos ligt een open weidestrook, de (voormalige) stroomdalgronden langs de Stadsbroekloop, die als randzone van het gebied fungeert, waarin de overgang van het planmatig aangelegde bos naar het oorspronkelijk aangrenzende landschap herkenbaar is.

Op de als bijlage opgenomen historisch-ruimtelijke waarderingskaart is met het oog op de bescherming van het stadsgezicht Assen de historisch-ruimtelijke waarde van het stadscentrum in de bestaande situatie in hoofdlijnen weergegeven (fotobijlage, afb. 8).

Begrenzing van het aangewezen gebied

De aanwijzing van het beschermd stadsgezicht Assen betreft een aantal gebieden die buiten de aanwijzing van 1974 zijn gebleven, maar deel uitmaken van de samenhangende historisch-ruimtelijke structuur van Assen met het Asserbos.

Door toevoeging van enkele gebieden ten oosten en ten zuiden van de singels is de cirkelvormige begrenzing van de oorspronkelijke kloosternederzetting, met de aanliggende bebouwing in het beschermde gebied opgenomen. De structurele samenhang van de as Vaart – Markt heeft geleid tot de toevoeging van de oostzijde van de Markt als ruimtebegrenzende wand. De uitbreiding met enkele tuinen in het gebied ten noorden van de Vaart is zowel gericht op het in stand houden van de relatie tussen de Vaartbebouwing en de tuinen, als op het handhaven van een bufferzone tussen de Vaart en de Alteveerstraat.

De uitbreiding met het zuidelijk deel van de Collardslaan en de Gymnasiumstraat is ingegeven door de functie van beide straten als verbindingselementen tussen Vaart en Torenlaan/Nassaulaan. Bovendien maken de twee straten qua richting deel uit van het ter plaatse vanaf de Vaart uitgelegde verkavelingspatroon. Verreweg de grootste uitbreiding betreft de opname van het Asserbos binnen het beschermd gebied, die tot doel heeft de structurele eenheid van het bos en de oude kloosternederzetting ook in de toekomst te waarborgen.

De begrenzing van het beschermde stadsgezicht is weergegeven op de bijgevoegde kaarten (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummers 051 A en 051 B).

Rechtsgevolg aanwijzing

Ter effectuering van de bescherming van het aangewezen stadsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan worden ontwikkeld. De toelichting op de aanwijzing als beschermd stadsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Geraadpleegde literatuur:

Braake, W. ter.

'De stedenbouwkundige ontwikkeling van Assen vanaf 1945'. Gemeentewerken, (1982) nr. 9, 210-217.

Ennik, J.E.

De nederzetting Assen – Ontwikkeling tot 1700. Assen, 1984.

Heringa, J., Blok, D.P., Buist, M.G. en Waterbolk, H.T. (red.)

Geschiedenis van Drenthe. Meppel, 1985.

Klooster, O. van de en Nguyễn, A.

'Lodewijk Napoleon en Assen' Contour (1984) nr. 2, 18-21.

Legendijk, J.

'De stedenbouwkundige ontwikkeling van Assen 1260-1945'. Gemeentewerken, (1982) nr. 9, 206-209.

Oltmans, A.

De gemeente Assen in hare wording en ontwikkeling. Bew. onder toezicht van J.G.C. Joosting. Assen, 1907.

Teuling, A.J.M. den en Ploeg, K. van der.

Van Klooster tot Museum – De geschiedenis van het gebouwencomplex van het Drents Museum. Assen, 1986.

Veen, W. van der.

Assen terug in de tijd. Assen, 1975.

Zijlstra, J.

Gids voor Assen en omstreken. Assen, z.j. (ca. 1895).

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stedenbouwkundig onderzoek:

Drs. M. Kooiman, Utrecht.

Drs. H. Michel, Haarlem.

Foto's:

Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage (afb. 2);

Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn (afb. 3);

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (afb. 1, 4, 5, 6, 7);

Topografische Dienst, Emmen (omslag).

Kaarten:

Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

Verkoopprijs f 10,-.

Deze publikatie is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het Distributiecentrum DOP

Postbus 20014

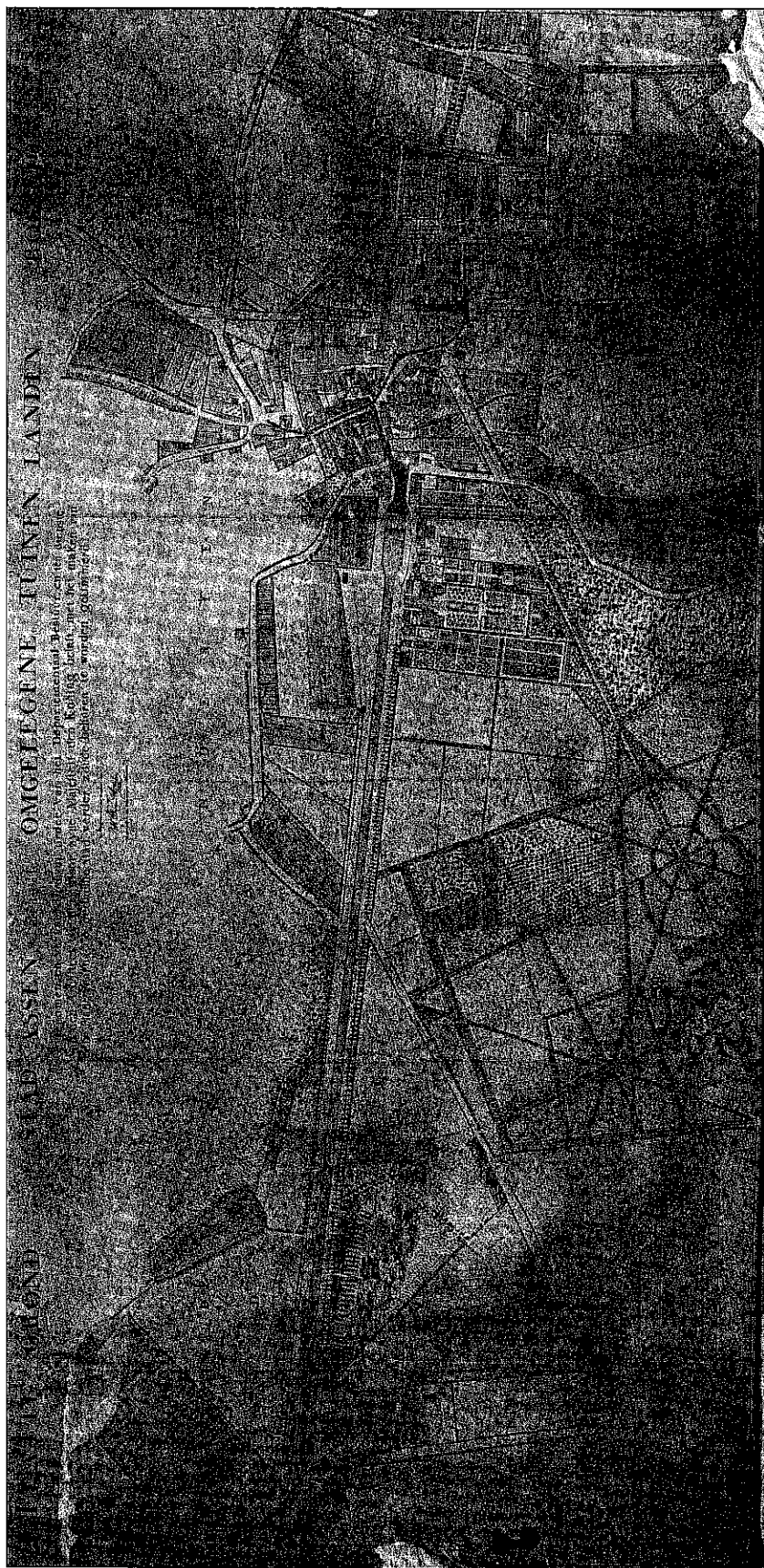
2500 EA 's-Gravenhage.

Telefoon: 070-78 98 80.

Onder vermelding van bestelnummer of ISBN 90 346 1479 4.

Druk: Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

Fotobijlage

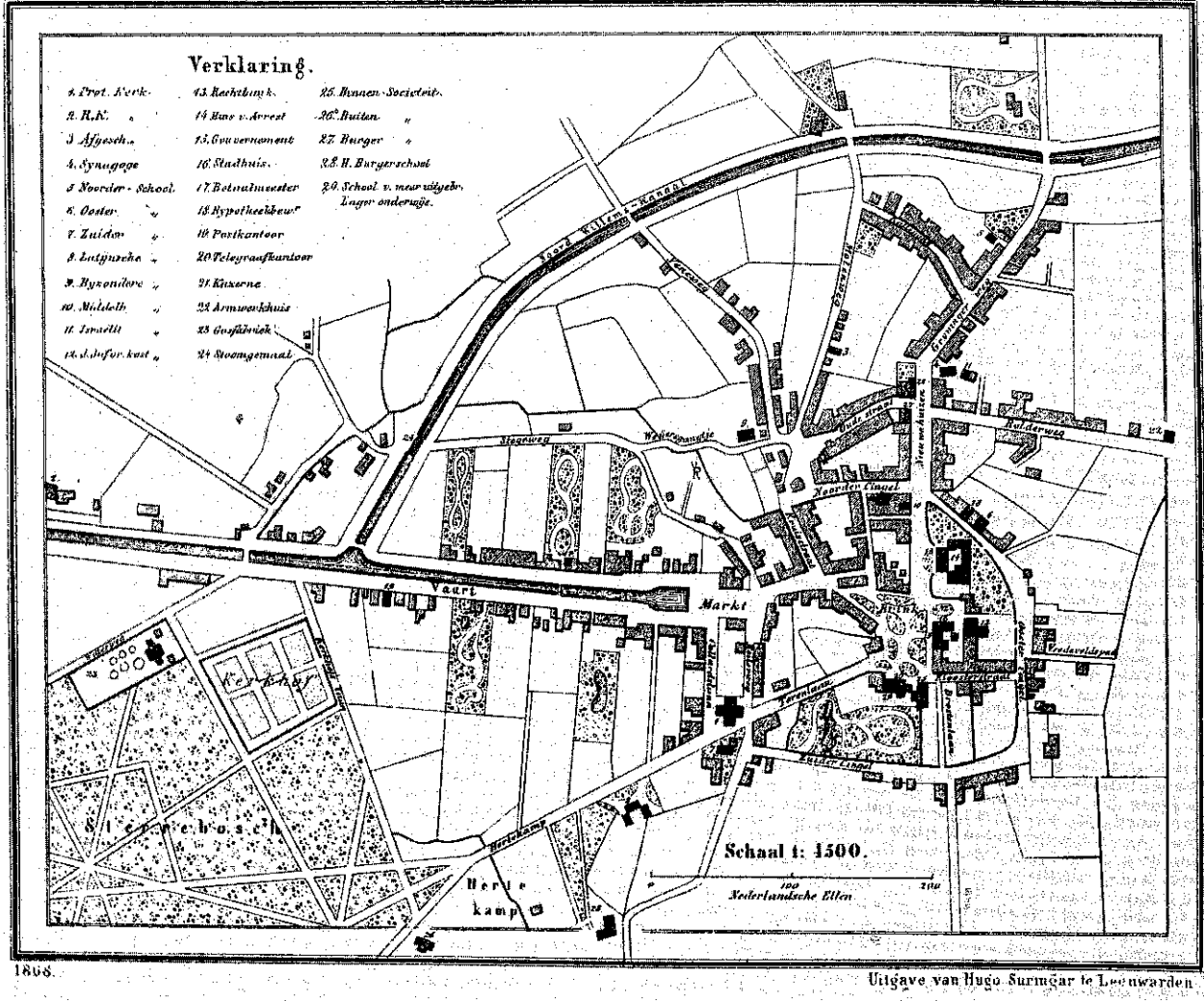
Afb. 1. P.A.C. Buwama Aardenburg, Plattengrond van de stad Assen, met deszelfs omgelegene tuinen, landen en bosschen, 1809.

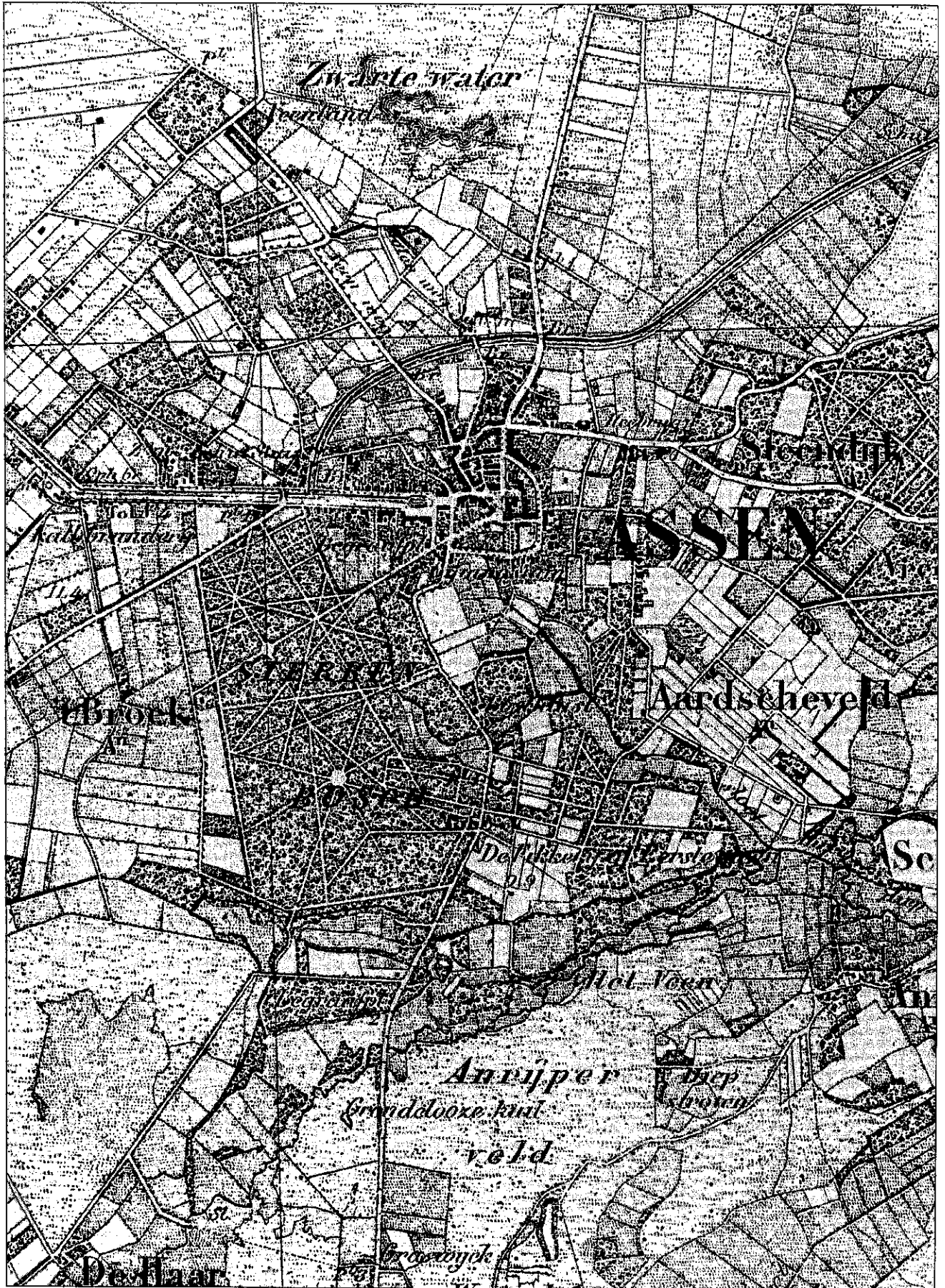
Afb. 2. Franse topografische kaart, Dépôt de la Guerre, 1811-1813 blad 047, fragment. (A.R.A. - O.S.K. D7-047)

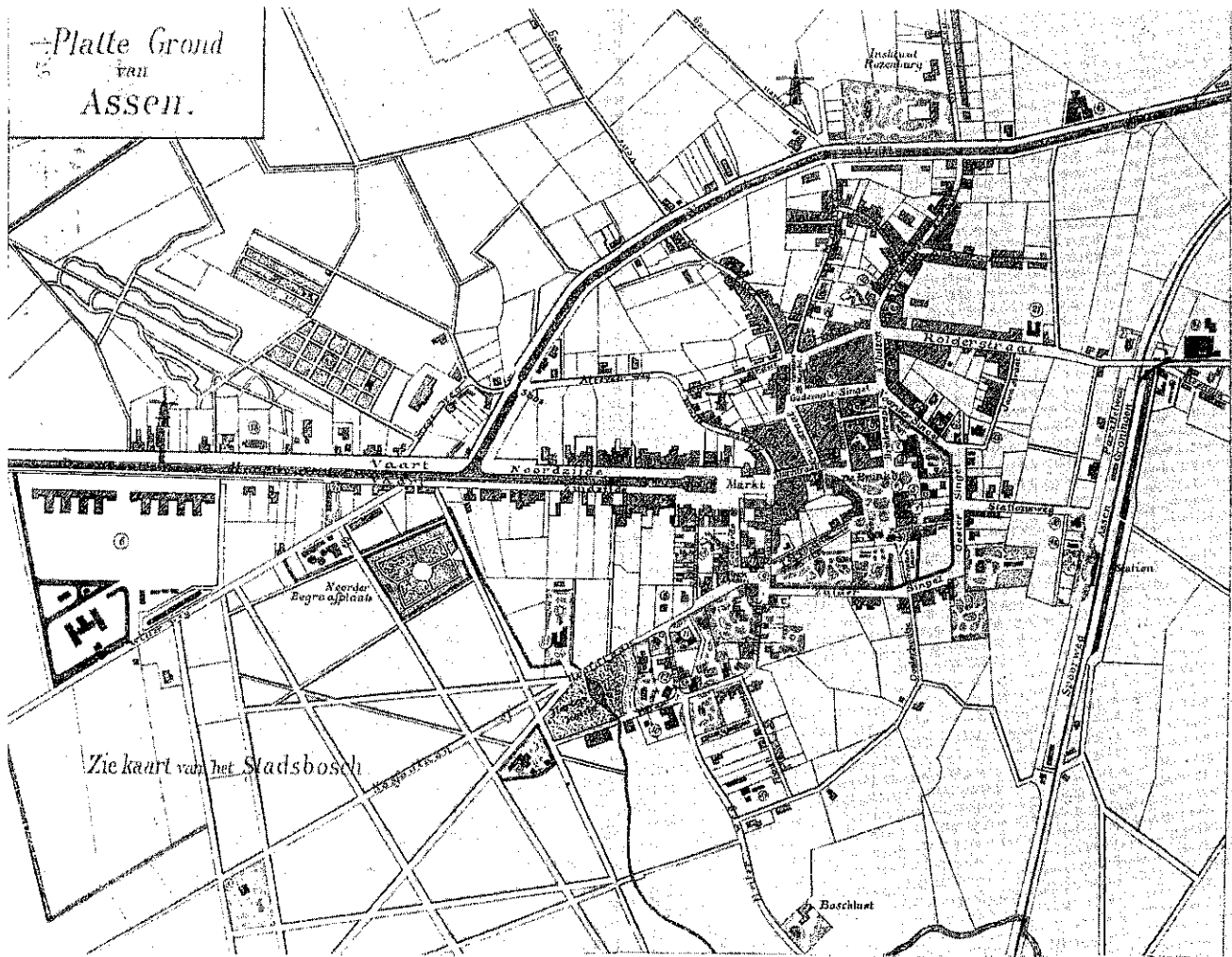
Afb. 3. Kadastraal Minuutplan gemeente Assen, circa 1830, fragment.

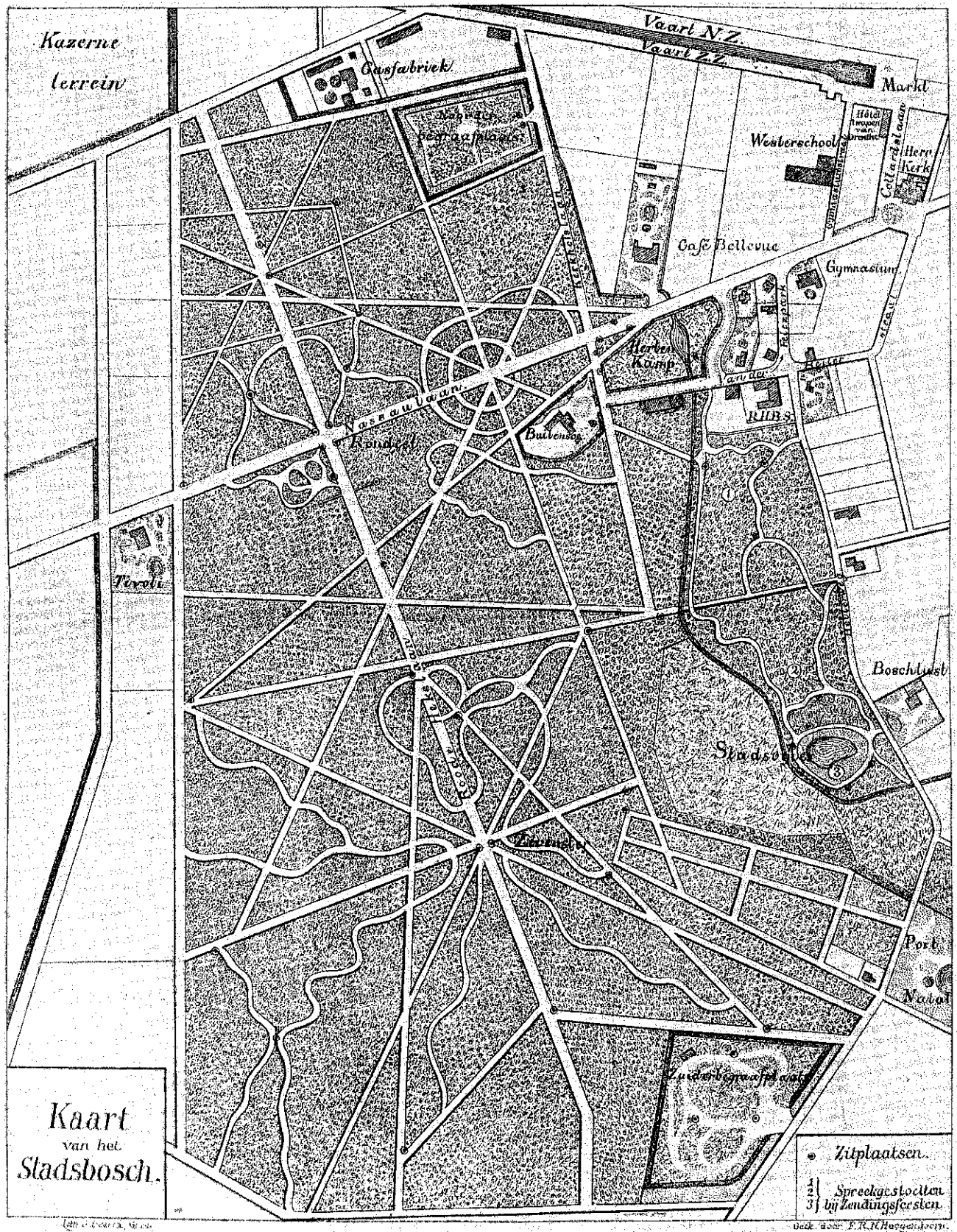
Afb. 4. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Nederland, 1868, provincie Drenthe, gemeente Assen, No. 2-stad.

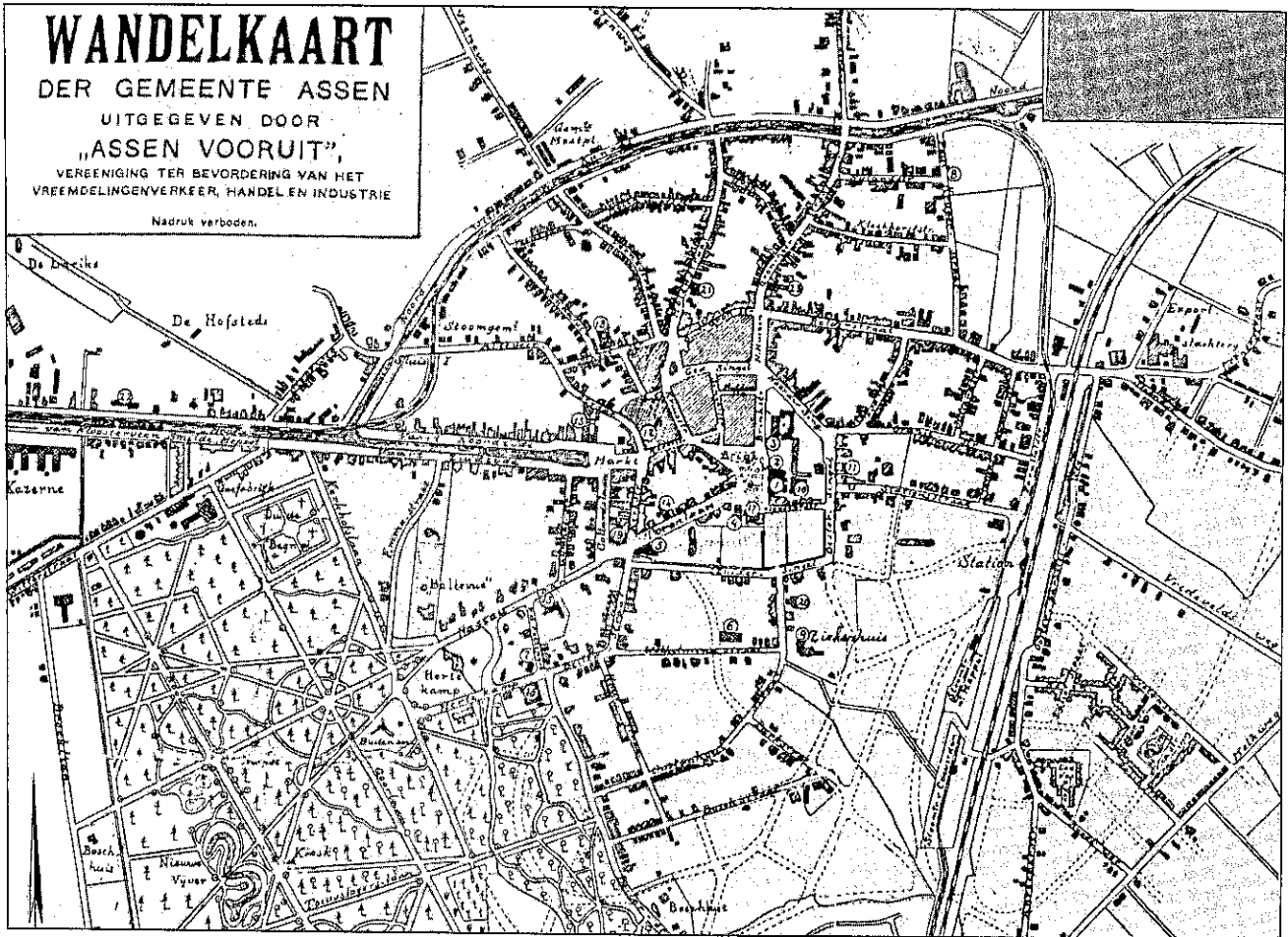
Afb. 5. Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, 1973 (facsimile herdruk van 1853), blad 12, fragment.

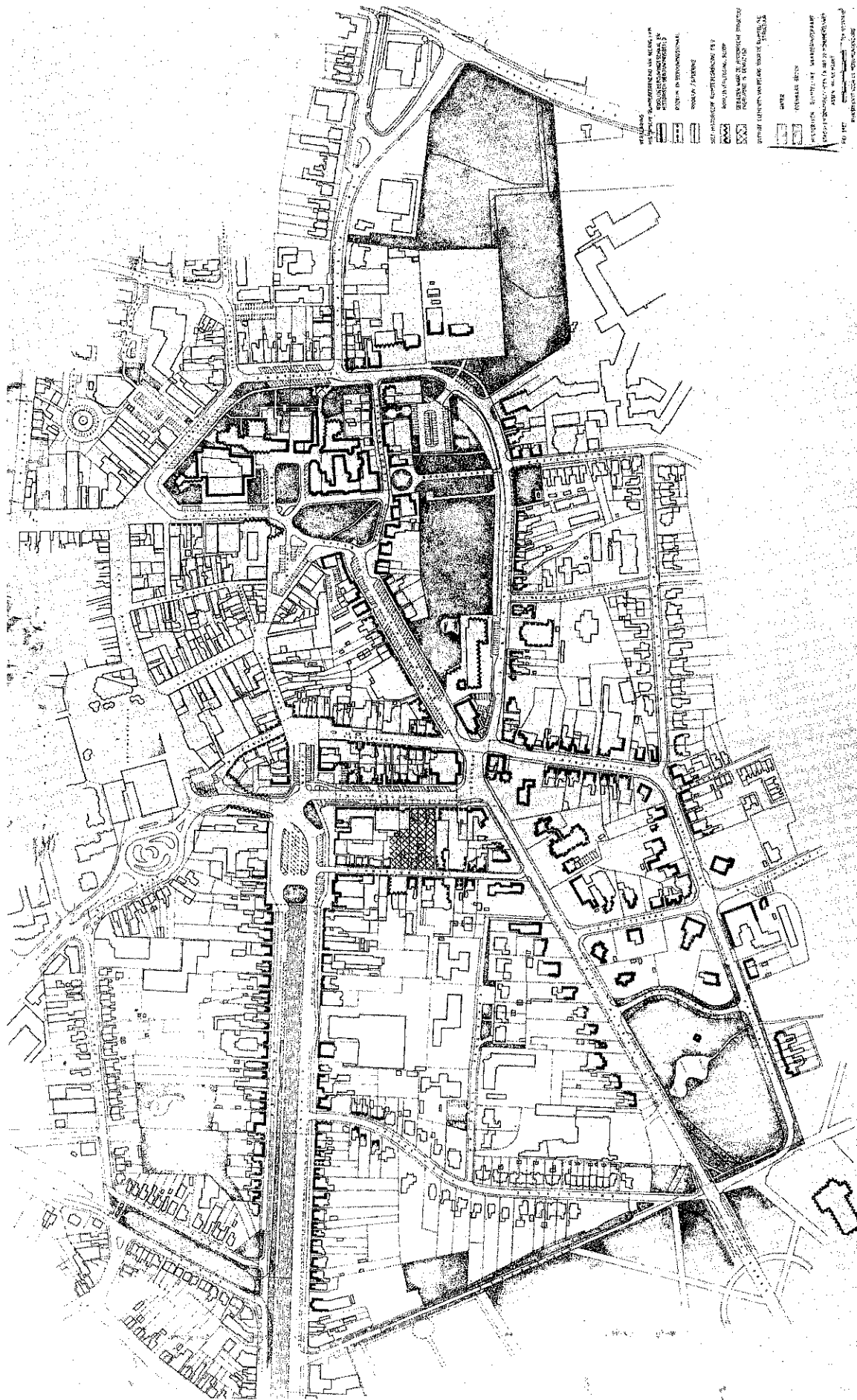
Afb. 6A. F.R.N. Hoogendoorn, Plattegrond van Assen, circa 1895.

Afb. 6B. idem, Kaart van het Stadsbosch, circa 1895. (6A en 6B in: J. Zijlstra, Gids voor Assen en Omstreken. Assen, circa 1895.)

Afb. 7. Wandelkaart der gemeente Assen, uitgegeven door 'Assen vooruit', 1920.

Afb. 8. Historisch-ruimtelijke waarderingskaart, 1987.

